

סימן פז - "לא תבשל..."

סימן פז - "לא תבשל..."

איסור בישול, אכילה, הנאה	➤
בתורה כתוב שאסור לבשל גדי בחלב אמו. מניין שאסור גם לאכול או להנות ממנו?	
איסור הנאה	➤
האם לוקים, וכמה צריך להנות כדי להתחייב מלקות?	
איזו הנאה אסורה?	➤
הנאה מבשר בחלב האסור מדרבנן	➤
איסור בישול	➤
עישון ובישול בחמי טבריה	➤
מהו הבישול שאסרה תורה?	➤
טיגון	➤
האם שריפה נחשבת בישול?	➤

איסור בישול, אכילה, הנאה

➤ בתורה כתוב שאסור לבשל גדי בחלב אמו. מניין שאסור גם לאכול או להנות ממנו?

שלושה לימודים נאמרו בגמרא –
חולין (קטו) – דבי רבי ישמעאל – ג' פעמים "לא תבשל"
איסי בן יהודה – איסור אכילה – היקש "עם קדוש" ו"אנשי קודש", איסור הנאה – ערלה וחמץ שנעשו בהם
עבירה והייתה בהם שעת הכושר.
חולין (קיד) – רב אשי – לא תאכל כל תועבה – כל שתיעבתי לך אסור באכילה. הנאה – רבי אבהו – כל שאסור
באכילה אסור בהנאה אא"כ מבואר אחרת.

רמב"ם – מצווה קפ"ו – איסור בישול.
קפ"ז – איסור אכילה והנאה.
המקור שהרמב"ם מביא הוא ג' פעמים שנאמר "לא תבשל". כאשר הוא מסביר למה לא מנה את איסור
ההנאה, הסביר שהנאה כלולה באכילה (או להיפך), ומרבי אבהו יכולנו לדעת שהנאה אסורה, אך התורה לא
כתבה אכילה בלשון אכילה שנדע שגם אכילה שלא בדרך הנאה נאסרה.
בהלכות מאכלות אסורות (ט, ב) הרמב"ם ניסח את זה כק"ו – אין צורך בפסוק שמלמד שאסור באכילה, ק"ו
מבישול.
הכס"מ הסביר שאין הכוונה לק"ו רגיל, אחרת לא היה חייב מלקות על אכילה. הכוונה היא – 1. "כל תועבה"
– ממילא זה כלול. 2. כל איסור הבישול נועד כדי שלא יאכל.
חת"ס הסביר שבכדי ללקות יש צורך בשני הפסוקים – "לא תאכל כל תועבה" הוא לאו שבכללות, ובפסוק "לא
תבשל" לא נאמר שאסור לאכול, אלא נלמד בצורה של "אם אינו עניין", שבדרך כלל לא לוקים עליו.

סימן פז - איסור בישול

ערוך השולחן(פז,ו) הסביר יותר – חד קרא לבישול. השני – לאכילה. אז למה לא כתובה אכילה? אחרת לא היינו יודעים שחייב גם על אכילה שלא כדרך הנאה. ושלישי להנאה, אך כתבה בלשון בישול שנדע שעד שמתבשל יחד – אין איסור הנאה. והק"ו מסביר למה אין צורך לפרש שאסור לאכול, והאמירה היא שזה לא ק"ו – אם אסור לבשל, ברור שאסור לאכול או ליהנות, אלא כל מטרת הבישול היא כדי לאכול, ולכן אכילה היא איסור המונח מראש.

שימושי הפוסקים באפשרות השניה של הכס"מ –
ציץ אליעזר הביא ישרי לב, שבשר בחלב שהתבשל ע"י גוי עבור גויים – אין בו איסור הנאה. וניסוחו "לא שייך גזרה זו".
הוא הבין שיש גזרה – אם תאכל אתה עלול לאכול, לכן אם לא אתה בישלת – לא נעברה בו עברה, ולא נאסר בהנאה.
ביע אומר – איסור בישול בב"ח הוא כמו איסור ייחוד – סייג לתורה. הוא רוצה לצרף את זה לבישול בשר נבלה בחלב, שלא יאסר מכיוון שממילא לא יאכל.
עטרת פז מחדש לכיוון אחר – אם אין דעתו לאכול – אין איסור. ודאי שלא היינו אומרים את זה לגבי ייחוד! ע"כ שהוא הבין שזו לא גזרה אטו, כמו הרב עובדיה.

איסור הנאה

➤ האם לוקים, וכמה צריך להנות כדי להתחייב מלקות?

הבאנו כבר קודם את ספר המצוות, בו הרמב"ם כתב שהנאה היא חלק מאיסור אכילה, או להיפך. כן בפרק ח הלכה ט"ז הרמב"ם כתב שאין מלקות על הנאת מכירה או נתינה לכלביו. מקובל באחרונים ששאר הראשונים חולקים על הרמב"ם. בהשגות לספר המצוות הרמב"ן אומר שראוי למנות את ההנאה כעוד איסור, ברם לא ברור לגמרי האם הוא יאמר שלוקים, ולכאורה זה תלוי בשאלה למה הרמב"ם כתב שלא לוקים. עכ"פ בשלטי"ג פסחים תחילת פרק שני כתב כך במפורש. וכן הריטב"א פסחים כ"ב שנביא בהמשך אומר כך במפורש.

מהנחה שלוקים על הנאה, השאלה היא האם יש שיעור, ומהו. תלינו את השאלה הזאת בשאלה מה העיקר ומה הטפל באיסור, ונבאר – אם האיסור הוא לאכול, וההנאה היא נספח, ממילא השיעור הקבוע יהיה השיעור האסור באכילה, וא"כ שיעורו בכזית, וכך כתב הצ"ח. אך ניתן להבין הפוך – האיסור הוא להנות, ואכילה זו הדוגמא הקלאסית להנאה, וא"כ עבור כל הנאה יהיה את המדד הרלוונטי אליו – באכילה – כזית, ובהנאה ממונית – פרוטה, וכ" רע"א.

לגבי ח"ש – הצ"ח אומר שברור שלפי הרמב"ם האיסור בכ"ש. הפמ"ג רוצה לחקור את משמעות חזי לאצטרופי – אם זה אומר שניתן לאכול עוד במשך איזה זמן, וזה נקרא אכילה אחת, ממילא זה דין באכילה, שתמיד לוקחת כמה דקות, ואילו בהנאה לא ייד לדבר על שיעור זמן שלוקח להנות מכמות מסוימת. אך אם הכוונה היא שזה שאם יאכל עוד קצת יגרום לו ללקות, זו אינדיקציה לזה שאפילו במעט היה איסור – גם בהנאה נאמר את אותו הדבר.

➤ איזו הנאה אסורה?

לדעת מזה –

סימן פז - איסור בישול

רבי יוחנן אומר שלא לוקים על הנאה שלא כדרך הנאה(או שלא כדרך אכילה). אביי אומר שדברים שלא מפורש בהם אכילה – לוקה גם שלא כדרך אכילה. ואומר את זה על בשר בחלב – לא נאמרה בו אכילה. מהריטב"א ועוד ראשונים עולה שאם נהנה שלא כדרך הרגילה – לוקה. הרמב"ם בלאו קפ"ז כתב שלא נכתבה אכילה בבשר וחלב כדי ללקות גם שלא כדרך אכילה. וכן בפרק י"ד הלכה י"א כתב שבבשר בחלב לוקה גם על אכילה שלא כדרך הנאה. אך כל זה נכון באכילה, ולא בהנאה. הרמב"ם לא הביא דוגמא של הנאה שלא כדרך הנאה. א"כ עולה שהתמונה היא כזאת – אסור לאכול, ואסור להנות. לא נכתבה אכילה ללמדנו שכל אכילה אוסרת, גם שלא כדרך אכילה, אך הנאה האסורה היא הנאה כדרכה. שתי נ"מ שהבאנו לדבר זה – 1. הרמ"א שמדבר על שמפו מבשר בחלב. 2. הציץ אליעזר שהתיר להכניס בשר בחלב ישר לקיבה. אך מה הרעיון שמאחורי חילוק זה? משנה למלך יסודי התורה(ה,ח) – כל דבר שראוי לאכילה – אכילה היא עיקר הנאתו. לכן – התורה אמנם מחדשת שגם אם אכל שלא בדרך הנאה – חייב, אך הנאה שאינה אכילה היא רחוקה יותר, וזה ייחשב ממש לא כדרך הנאה. ערוך השולחן(פ"ה,ל"ז) – האיסור הוא לאכול. ההנאה היא עוד פרט. (בכדי להבין את דבריהם הבאנו את משל הקוקה-קולה)

איסור בישול

➤ עישון ובישול בחמי טבריה

בירושלמי נדרים הסתפקו על עישון – משום מאכלי עכו"ם, בישול בשבת, בב"ח, הכנה למעשרות, ומשום נודר.

מאכלי עכו"ם לכאורה קשור להכנת הדבר למאכל. בישול בשבת הוא לכאורה חוקר האם הכנת דבר נקרא בישול בשבת. נודר מן המעושה הוא שאלה בלשון בני אדם(אגב – לשון הירושלמי הוא לא – נודר מן המבושל האם מותר במעושה? מעניין). מה השאלה, א"כ, בב"ח? לכאורה הוא היחיד שמפורש בו איסור בישול בתורה. השאלה היא האם ללכת אחר לשון בני אדם בזה, וכי. יש מקום לדון. מהרמב"ם משמע שפטור אבל אסור, וביארו שזה ספק. והשו"ע העתיק לשונו.

חת"ס – מעושה – הרמב"ם פסק שבשבת חייב. הוא אומר שבשבת הנושא הוא מלאכה, ולכן אסור. אך בב"ח הנושא הוא בישול. אך למה לא חמי טבריה ובתמה? והביא תלמידו שאמר שנאמר על המן "אשר תאפו אפו ואשר תבשלו בשלו" – משמע שחייבים לעשות את זה ביום שישי. א"כ כל דבר שלא נאסר בשבת – התורה לא מתייחסת אליו כבישול. צ"א מביא ירושלמי שאומר שרק באש נקרא בישול בתורה.

הגמרא בפסחים(מד) אומרת שבב"ח הוא חידוש. ומציעה – מה החידוש – בגלל שאם ישרו יחד לא יאסרו, ורק בבישול אסור.

מה זה אומר –

1. הנושא הוא הבליעה. החידוש הוא שרק בליעה באופן הזה אוסר, למרות שיש בליעה שווה בשרייה.
 2. חשבנו שהנושא הוא בליעה, קמ"ל שהחידוש הוא דווקא בבישול, ואין קשר לבליעה! אז מה כן – גזה"כ.
- ככל שנלך יותר בכיוון 2, יצא שכל דבר שבכל מקום אחר בתורה לא נקרא בישול – לא יהיה בישול כאן. בדרך 1 הנושא פתוח – גם אם שם זה לא בישול, פה שיש בליעה – אסור.

סימן פז - איסור בישול

לגבי טיגון משמע מרש"י ותוספות סנהדרין, שמכיוון שנאמר "בישול" מדייקים שדווקא הבלעה בדרך זו, למרות שבשאר התורה טיגון גם נקרא בישול. אך כאן יש נקודה נוספת – בחלב. לכאורה לכן זה דווקא בישול בנוזל.

ברם, זה קצת גורם לעצמו – הרי זה שיודעים שמדובר בחלב ולא שומן החלב הוא מהמילה בישול. אי"כ מראש אנחנו יודעים שמדובר בנוזל, ודוק.

הפרי"ח לא בולע את זה, ואומר שטיגון הוא גם בכלל בישול.

מ"י ושאר פוסקים כתבו שזה לא, והפתי"ש הביא מהפמ"ג שבהפסד מרובה מקלים.

לכאורה האמירה היא שכל שאינו בנוזל – לא נאסר מדאורייתא. וא"כ זו נ"מ גם לצלי וכדו'.

(כלי ראשון וכו' אני לא נכנס פה, בגלל שזה קשור כבר לדברים מורכבים יותר – גם זה מבליע).

הנו"ב מוסיף כאן עוד דבר – אם טוגן, לא נאסר בהנאה, בגלל שזה לא בישול שאסרה תורה. אומר הנו"ב – אך אסור לבשל, מכיוון שזה לא בושל עדיין!

זה אומר שהוא תפס בקיצוניות – הנושא הוא לא בליעה ופליטה, אלא דווקא דרך בישול.

ומה שרמוז בדבריו – שבישול אחר בישול מותר!

יש כאן הפתעה – ממ"נ – אם הנושא הוא בליעה – זה קרה בטיגון. ואם הנושא הוא בישול ולא איכפת לי

בליעה ופליטה – למה בישול אחר בישול מותר?

לכאורה צ"ל שבישול אחר בישול זה כלום.

הפמ"ג נכנס לדבר הזה – הוא למד מהגהות איסור והיתר שאסור לבשל חתיכה כבושה, מכיוון שאמנם הטעם בלוע, אך עתה מבשל < האם הכוונה היא שקודם זה תערובת ועתה תרכובת?

ברם הוא מחלק בין בב"ח שבושלו יחד כבר, לבין בשר שבושל וחלב בושל, ועתה מבשלם יחד – מצד שבת – פטור, אך כאן הנושא הוא גם הבליעה והפליטה.

שבות יעקב – כל אחד התבשל לבד, ואז נגע בכ"ש וכדומה – נאסר < משמע שיש בא"ב, לפחות בכה"ג.

חת"ס – מוכח מהסוגיה של המתנה בין בשר וחלב – שם ודאי שמבושל, ובכ"ז חוששים שיביא אלפס רותח.

ברם יתכן שמדובר בקוטג' וכדו' וזה לא מבושל. אך לגבי בישול אחר שבישלם יחד נראה לו שאין בזה איסור.

➤ האם שריפה נחשבת בישול?

דובב מישרים – אם הוא שורפו – ודאי שלא נקרא בישול, וצירף את זה לכס"מ שהבאנו לעיל – האיסור הוא רק בישול כדי לאכול.

שבות יעקב – הביא מהשואל שנקט כמו הדובב מישרים, וחלק ואמר שכל חימום שגורם לבשר וחלב להיות ראויים לאכילה יחד נקרא בישול, ולכן ודאי שיש שלב בו זה עדיין לא שרוף, ואז זה נקרא בישול האסור.

ואעפ"כ המקום להחמיר בזה הוא הרמ"א, שכתב לא לחתות מתחת לקדרה של גוי, בגלל שפעמים רבות שיש שם בב"ח. הש"ך כתב שלכן צריך שלגויה יהיה קדרה לבשר ולחלב, אחרת ישראל עלול לחתות תחת הקדרה שלה. ומסיים שזה רק חומרה.

הרב עובדיה התיר לבדוק דברים שיש בהם בב"ח במעבדה, בצירוף הדברים הבאים –

1. בישול אחר בישול.
2. טיגון.
3. פסיק רישא דלא ניחא ליה.
4. שריפה וכילוי – ע"ס הכס"מ, שהשריפה לא מכינה את זה לאכילה, וממילא אין בזה איסור.